



Прилог за културни преображај у Војсци Југославије

Пуковник мр *Миле Стојковић*

За даље рационално понашање и остварење бројних активности везаних за трансформацију у Војсци Југославије потребан је, између осталог, и нови културолошки и гносеолошки приступ општем моралном и војностручном оспособљавању и уздизању постојећег старешинског састава.

На нови лик нашег ванстраначки и патриотски оријентисаног старешине професионалца пресудно треба да утичу сви релевантни сегменти духовне свести нашег народа, као што су наша филозофија, право, политика, етика, историја, војничка традиција, и друго.

Аутор сматра да се нови културни преображај у Војсци Југославије може успешно остварити ако се одговорно приступи целовитој спознаји основних вредности нашег националног бића, проучи и уважи класична и савремена теорија ратне вештине и систематски прати и проучава постојећи стратегијски концепт одбране развијених земаља и земаља у нашем окружењу.

Један од првих, почетних корака у индивидуалној интелектуалној припреми за остварење новог лика нашег официра може да буде и проучавање изворне литературе из области опште и националне ратне вештине. Односно, индивидуално проучавање читавог корпуса грчко-римске, византијске, старосрпске и новије југословенске војностручне литературе, и бројних, веома вредних извора старе и модерне војне стратегије.

Националну војну литературу српског и црногорског народа чине бројни наслови, па за сваког нашег официра тај корпус оригиналних библиографских јединица треба да буде један од основних теоријских извора за даље културно и војностручно усавршавање. Како је већи број тих наслова недоступан, а често и непознат припадницима Војске Југославије, аутор наводи имена неких аутора и њихова дела као својеврстан библиографски оријентир од којег се може кренути у интелектуално усавршавање.

Општа криза владајуће филозофске мисли на просторима претходне Југославије, а нарочито убрзани распад њеног политичког система и територијалног интегритета, намећу реалну и хитну потребу за новим, савременијим и прихватљивијим научно-филозофским основом, али и

поузданим интелектуалним средством за наше даље научно мишљење и практично поступање.

После кризе у протеклом периоду, наступило је идејно и политичко отрежњење, али је започет и процес интуитивног и помало хаотичног трагања за сопственим националним и државним идентитетом. Једна од основних претпоставки такве националне и државне еманципације јесте, управо, неки нови општеприхватљиви научно-филозофски концепт даљег развоја нашег друштва, али и афирмација новог, рационалнијег и ефикаснијег научног приступа нашој целокупној духовној надградњи ради њеног будућег развоја и општецивилизацијске оријентације. Помоћу новог, општедруштвеног и духовног оријентира отклониле би се разноврсне идеолошке заблуде и менталне баријере и превладале постојеће интелектуалне празнине и дилеме, односно афирмисала би се напреднија политичко-филозофска мисао у постојећем и будућем систему вишестраначке парламентарне демократије. Тиме би се осигурао и одговарајући модел новог научног мишљења и рационалног понашања.

Током југословенске ратне драме, а нарочито после почетних корака и „порођајних мука“ новог вишестраначког парламентарног система у СР Југославији, дошло је до својеврсне празнине у целокупној нашој духовној надградњи, односно до најразличитијих идејних, политичких, па и моралних скретања и посртања. Тај „вакуум“ је настао, пре свега, због неочекивано брзог краха марксистичке филозофске мисли, као идејног фундамента претходног, сада већ превазиђеног друштвеног концепта, али је наступио и као последица непосредног утицаја неких нових, до сада недовољно артикулисаних плуралистичких идејних опредељења на тлу СР Југославије.

Како је у сфери одбране претходне Југославије дошло до катастрофалних ломова и разорних процеса, првенствено због прећутног распада концепције доктрине и система ОНО и ДСЗ, и у тој области друштвених функција СР Југославије морају се најхитније потражити одговарајућа теоријска и практична решења, чији би резултат био одговарајући стратегијски концепт и ефикасније функционисање наше нове одбране. Основне претпоставке мотивације, интелектуалне моћи и општег и стручног знања и образовања за остварење таквог деликатног задатка јесу обезбеђење Војсци Југославије одговарајуће материјалне и моралне подршке од стране државе (и читаве друштвене заједнице), али и изградња савременијег „културног обрасца“ за обликовање духовне свести. У ствари, као што је за актуелну филозофску мисао СР Југославије у садашњим условима потребан *Органон* (интелектуално оруђе) Аристотеловог типа, односно *Нови Органон* (ново упутство за тумачење природе) Френсиса Бекона (преломни тренуци у развоју европске цивилизације),¹ тако је за остварење свих активности везаних за трансформацију Војске Југославије потребан, између осталог, нови

¹ *Енциклопедијски лексикон филозофије*, „Интерпрес“, Београд, 1973.

културолошки и гносеолошки приступ општем моралном уздицању и војностручном образовању и васпитању целокупног њеног старешинског састава.

На нови модел трансформисаног и ванстраначки оријентисаног официра – патриоте и професионалца, треба да утичу сви релевантни сегменти духовног живота нашег народа, као што су: језик и филозофија, етика и морал, књижевност и уметност, политика и право, војничка традиција и историја, обичаји и веровања, и друге класичне и новостворене вредности. Јер, дух новог времена обликује нове вредносне норме и етичке стандарде и тражи нове идеје и чврсто верификоване критеријуме за наше даље практично и мисаоно деловање.

Ако се, у вези с тим, постојећи процес трансформације Војске Југославије схвати, и прихвати, као *целовита и радикална реформа војске* (курзив М. С.) у нормативној, кадровској, техничко-технолошкој и идеолошкој области, а не као проста адаптација и акомодација преосталог дела бивше ЈНА и ТО, онда је за подухват такве врсте заиста потребно нешто ново што би у читавом напору везаном за трансформацију значило нови културолошки приступ постојећој духовној наградњи, са свим одликама „мултидимензионалног културног преображаја“.

То се у Војсци Југославије може остварити ако се: 1) приступи целовитој спознаји и усвајању основних вредности целокупне националне историје и војничке традиције српског и црногорског народа; 2) ако се проучи и уважи класична и савремена теорија ратне вештине, и 3) научно и систематски прате и проучавају постојећи стратегијски концепти одбране појединих развијених земаља и земаља у нашем окружењу. На основу уважавања таквог извора моралног, етичког, научног и стручног профила савременог официра Војске Југославије могуће је неговати нови, специфични културни приступ (образац) духовном преображају као основном интелектуалном средству које ће ефикасно послужити у даљим напорима везаним за започете реформе у Војсци.

Пракса да се у садашњем војно-политичком и друштвеном тренутку ослонимо искључиво на класичну шему ужег профилисања старешинског кадра само помоћу рестриктивних школских програма и сужене уџбеничке литературе може довести и до нежељених ефеката, до грубог практицизма и неизбежне неинвентивности у раду са трупом. Због савремених, веома сложених друштвених збивања на тлу СРЈ, као и у њеном даљем и ближе окружењу, у садашње време неопходан је квалитетно обучен и високо мотивисан војник борац, али и интелектуално и морално снажан и образован старешина и руководилац.

Према крајње упрошћеним комбинацијама војне стратегије, од војника се првенствено тражи да може да се креће и да успешно отвара ватру, али се од вође, команданта, стручњака за руковођење и командовање захтева много више. Зато се у историји ратне вештине лако уочава судбинска повезаност високог војсковође – државника с интелектуалцем „посебне врсте“. Наиме, још је мудри Перикле радо слушао

савете космолога Анаксагоре, младог и темпераментног Алкибијада обуздавао је Сократ, генијалног Епаминонду подучавао је питагорејац Лисид, Александра Великог у раној младости учио је и васпитавао Аристотел итд.

Ни наш велики војвода Живојин Мишић, у својој *Стратегији – вештини ратовања*, не каже без разлога: „У свим модерним војскама, у војскама оних држава које имају своје велике државне циљеве, своје националне тежње и које издижу високо свој народни понос, обраћа се посебна пажња да се официри што више и што јаче умно обогате, те да им се образује карактер и срце, јер је несумњиво да су ове две врсте образовања извори и свих других благородних и моралних врлина. Само онај официр који је јак умом и богат моралом, појмиће потпуно своју дужност и похитаће одважно на бојиште, да стане на браник своје отаџбине. Ћифта у мундиру официрском јесте само официрска наказа који не може ништа да учини ни за себе ни за отаџбину“.² И у *Ратној служби војске Краљевине Србије* из 1911. године, која је успешно послужила у три победничка рата, подсећа се у уводном делу да је официр наставник, васпитач и вођа својих војника у сваком погледу. Да би достојно обавио тако важну и сложену дужност потребна му је одређена психолошка надмоћност над својим потчињенима, како у знању и искуству, тако и у моралу и чврстости карактера. Бројни задаци официра, скопчани с пуно одговорности, захтевају посебно старање и о њиховом темељном образовању и васпитању. За то постоје разноврсна средства, почев од *личног интелектуалног рада* (курзив М. С.) до практичног усавршавања одређеног броја најпотребнијих ратних вештина.³ Због тога, настављачима и историјским наследницима светлих традиција српско-црногорске војске основне парадигме (узори) за остварење стручног и моралног лика новог официра у ВЈ треба да буду: 1) наслеђене националне и историјске вредности српског и црногорског народа, и 2) прагматична и рационална етика савременог, образованог и патриотски оријентисаног човека и грађанина. Све садржаје спољњег и унутрашњег (духовног) живота нашег новог официра у Војсци Југославије треба развијати у духу познате хеленске агонистике (такмичење, надметање, огледање) и старословенске етике, односно дубоке националне и патриотске свести за тешку, али узвишену службу народу и отаџбини.

Један од првих, почетних корака у индивидуалној, пре свега теоријској припреми у трагању за новим ликом нашег старешине могло би да буде детаљније и студиозније проучавање изворне литературе из области опште и националне историје, и опште теорије класичне и савремене ратне вештине. Односно, индивидуално проучавање и усвајање грчко-римске, византијске, старосрпске и новије југословенске војностручне литературе, којој нарочито треба додати оригиналне изворе старе и модерне војне стратегије. Јер, и Наполеон је рекао „... читајте и опет

² Живојин Р. Мишић, *Стратегија – вештина ратовања*, Шт. Давидовић, Београд, 1907.

³ *Ратна служба*, Министарство војно, Београд, 1911.

читајте ратове Александрове, Ханибалове, Цезарове, Густава Адолфа, Тирена и Фридриха и из тога црпите знање. То је једини начин да човек постане војсковођа и да постигне тајне ратне вештине. Виша тактика (стратегија) може се усвојити само искуством и проучавањем похода и битака великих војсковођа“.⁴

На жалост, приликом концептирања бројних програма за војно-стручно и теоријско оспособљавање у претходном периоду није обраћана нарочита пажња на класична – изворна дела из наше националне историје и опште теорије ратне вештине и војне историје, барем не онолико колико је то сада потребно ради потпунијег и студиознијег враћања на историјске корене и војничку традицију српско-црногорске војске.

Чињеница је да постојећу литературу у тој области чине библиотечке јединице које су најчешће недоступне, па и непознате већем броју корисника у Војсци Југославије.⁵ С обзиром на то, за успешан почетак новог културолошког приступа и културног преображаја официра у Војсци Југославије, поред неопходних државних мера (обезбеђење материјалне основе за живот и рад и одговарајуће државно-политичке подршке Војсци), може да користи и темељито проучавање оригиналних извора класичне војне литературе, чију би библиографску листу могли да чине грчко-римски војни класици, дела старе византијске и старосрпске књижевности, дела из националне историјске и војне литературе Југославије, и познати наслови великих твораца старе и модерне војне стратегије.

1. Од грчких класика, то су дела признатих великана светске књижевности: Хомер – *Илијада* и *Одисеја*, Хесиод – *Послови и дани*, Херодот – *Историја пелопонеског рата*, Ксенофон – *Анабаза*, *Хеленска историја*, и други. Из филозофије и књижевности неопходно је проучавати представнике материјалистичког монизма милетских космолога, Питагору и питагорејце, Ксенофана и Хераклита, елејску школу и младе космологе, плуралисте и софисте, Сократа, Платона (*Држава* и *Закон*) и Аристотела – *Corpus Aristotelicum*.⁶ Од старе беседничке књижевности важно је упознати Горгију и његове ученике Антифонта, Лисију, Исократа, Демостена и друге.⁷

2. С римском класиком најпогодније се можемо упознати преко њених изразитих представника, као што су: Марко Порције Катон –

⁴ Н.П. Михљевић, *Историја ратне вештине од најстаријих времена до почетка 19. века*, шт. Књ. Ц.Г., Министарство војно, Цетиње, 1908.

⁵ Највећи део библиотечног материјала у ВЈ сконцентрисан је у Гарнизону Београд (ЦВНДИ, Библиотека ЦВШ, библиотека Клуба ВЈ). Било би пожељно да се одређени број (репринт) издања нађе у библиотекама других гарнизона широм СР Југославије.

⁶ Аристотела, оца логике и научне систематике, према многим највећег мислиоца класичне људске цивилизације, сваки официр у ВЈ требало би да упозна преко његових: 1) екстеричких списа (за шири круг читалаца); 2) хипомнематичких и синагогичких списа (критички извод из научних списа) и 3) езотеричких списа (за ужи круг слушалаца).

⁷ Опширније: Милош Бурић, *Историја хеленске књижевности*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1990.

Почеци (*Origines*), Тит Ливије – *Историја Рима од оснивања града*, Полибије – *Историја*, Гај Јулије Цезар – *Галски и грађански рат*, Салустије – *О Катилиној буни и Југуртин рат*, Цицерон – *Изабрани говори и Филозофски списи*, и други.⁸

3. Стара византијска (војна) књижевност је веома обимна и треба је стрпљиво и пажљиво проучавати, нарочито поједине изводе из дела византијских писаца који су забележили живот и обичаје старих Словена, наших предака на Балкану. То су текстови познатих византијских историчара, државника и адвоката, почев од Псеудо-Цезарија, Прокопија, Симократе, цара Маврикија (*Стратегикон*) и Лава VI Мудрог, преко Константина Порфиrogenита (*О управљању државом*), Јована Геометра, Ставракија, Јована Скилице и Михајла Псела, до Јована Зонаре, Теофилакта Охридског и Ане Комине.⁹

4. Стара српска књижевност, коју чине *Први основи словенске књижевности међу балканским Словенима*,¹⁰ може се најлакше упознати преко изабраних текстова појединих наших средњовековних писаца и њихових дела, као што су: *Летопис попа Дукљанина* (један од првих и најстаријих писаних извора у нашој литератури), Стеван Првовенчани – *Сабрани списи*, Доментијан – *Живот св. Саве* и *Живот св. Симеона*, Теодосије Хиландарац – *Службе, Канони и Похвале*, Данилови настављачи – *Живот краљева и архијепископа српских*, Константин Филозоф – *Повест о словима* и *Историја деспота Стефана Лазаревића*, Глигорије Цамблак – *Књижевни рад у Србији*, и други.¹¹

5. Национална историјска грађа српског и црногорског народа је веома обимна и богата, али би требало, пре свега, проучити следеће: *Сабрана дела*, том I–XVII, Вука Стефановића Караџића, *Историју Србије од почетка 1813. до конца 1815. године* Симе Милутиновића Сарајлије, *Мемоаре* проте Матеје, *Историју српског устанка* Лазара Арсенијевића Баталаке и др.¹²

⁸ Томе треба додати и ауторе као што су: Сенека – *Писма пријатељу*, Јосиф Флавије – *Јудејски рат*, Апијан – *Римски грађански ратови*, Аријан – *Анабаза Александра* и *Тактика*, Тацит – *Анали*, Прокопије – *Историја готских ратова*, Плутарх – *Славни ликови антике*, Вергилије – *Енејида*, Онесандар – *О ратним коварствима*, Паусанија – *Путовање по Хелади*, Лукијан – *Одабрани списи*, Псеудо-Калистен – *Живот и дела Александра Македонског*, Вегеције – *Расправа о војној вештини*, и многе друге.

⁹ Опширније: *Византински извори за историју народа Југославије*, том I, II и III, САНУ – Византолошки институт, Београд, 1966. У тој публикацији дати су изванредни фрагменти средњовековних византијских писаца, који су од непроцењивог значаја за разумевање старе српске историје и проучавање првих историјских извора нашег постојања на Балкану. То се нарочито односи на писани извор Константина Порфиrogenита *De administrando imperio* (DAI).

¹⁰ Д. Богдановић, *Историја старе српске књижевности*, Српска књижевна задруга, Београд, 1980.

¹¹ Опширније: *Стара српска књижевност у 24 књиге*, „Просвета“ – Српска књижевна задруга, Београд, 1988.

¹² Милан Милићевић – *Кнежевина Србија, Причање Петра Јакића о догађајима и људима из Првог српског устанка* и *Поменик знаменитих људи у српском народу*; Миленко Вукићевић – *Карађорђе*; Јован Гавриловић – *Милош Обреновић*; Константин Ненадовић – *Живот и дела великог Ђорђа Петровића – Карађорђа, Васкрс државе српске и Устанак на дахије 1804*; Константин

6. Класична теорија ратне вештине не може се ни разумети ако се не проуче оригинална дела твораца старе и модерне војне стратегије и војне историје уопште, као што су: Сун Цу Ву – *Вештина ратовања*; Хенрик Лојд – *Војни мемоари*; Х. Жомини – *Преглед ратне вештине*; К. Клаузевиц – *О рату*; Н.П. Михњевећ – *Стратегија и Историја ратне вештине*; Ханс Делбрик – *Историја војне вештине у оквиру политичке историје*; Хенрих Антонович Лер – *Стратегије*, и други.¹³

7. Националну војну литературу српског и црногорског народа чини мноштво различитих, веома вредних и значајних наслова који се као војна библиографија могу сврстати у неколико хронолошких целина. За сваког младог официра у Војсци Југославије тај корпус библиографских јединица треба да буде један од основних извора за даље културно и војностручно усавршавање. То је, у ствари, југословенска војна библиографија, скуп систематизованих прегледа војних публикација насталих на тлу Југославије од половине 18. века до деведесетих година 20. века.

Према једној класификацији,¹⁴ целокупну ту библиографску грађу могуће је сврстати у неколико етапа развоја, почев од 1748. године, када је, према нашим подацима, штампано прво војно издање,¹⁵ до различитих публикација из садашњег периода. Најпогодније је да се сви такви материјали проучавају као библиографија настала до 1918. године (прва етапа) и од 1918. до садашњих дана (друга етапа). Друга етапа се даље може разврстати на следеће периоде: од 1918. до 1941, од 1941. до 1945. и од 1945. до 1995. године. То је веома обиман материјал и потребно је много времена и стрпљења за детаљније проучавање.

Из наше војне стратегије и теорије ратне вештине (настале до 1918. године), као значајног сегмента целокупне југословенске војне литературе, неизоставно треба проучавати оригинална дела наших класичних војних писаца, као што су: Јован Стефановић – *Из живота једног официра аустро-српског војног кора у години 1848. и 1849. народног*

Јиричек – *Историја Срба*; Филип Каниц – *Србија*; Светозар Ђоровић – *Историја Срба и Историја народа Југославије*; Георгије Острогонски – *Историја Византије*, и други.

¹³ Као што су: Колмар Голц – *Наоружани народ и Вођење војске*; Ж. Вијал – *Стратегија*; А. Шлифен – *Кана*; Ф. Кохенхаузен – *Велики војсковођи*; В.Б. Дерекате – *Рат и војска*; Анри ди Пик – *Студија о борби*; Франц Меринг – *Огледи из историје ратне вештине*; В. Блуме – *Стратегија*; Е. Разин – *Историја ратне вештине*; П.А. Ростминстров – *Историја ратне вештине*; А. Свечин – *Стратегија*; В.Д. Соколовски – *Војна стратегија*; Р. Кастекс – *Стратегијске теорије*; Лидел Харт – *Стратегија посредног прилажења*; Ерл – *Творци модерне стратегије*; Бофр – *Увод у стратегију*; Чарлс Донели – *Еволуција војно-стратешке мисли*; К. Кагланов – *Рад из војне стратегије*; В. Соловјев – *Постанак и суштина рата и армија*, и други.

¹⁴ Опширније: *Југословенска војна библиографија* (грађа за библиографију), ЦВНДИ, Београд, 1981.

¹⁵ Ради се о наредби (регуламент) аустријске краљице Марије Терезије од 29. јуна 1747. пешадијским пуковима на војној граници према Турској. Регуламент је изradio аустријски генерал Енгелсхофен, командант граничарске славонске генералне команде, који је организовао те пукове од српског живља у Крајини (*Југословенска војна библиографија*, том I, ЦВНДИ, Београд, 1981).

устанка српског; Матија Бан – *Основи ратни, Шумански Станислав – Српски војници у Француској војни 1792–1801. године*; Шобајић Максим – *Млади Црногорац и Историјски списи*; Сава Грујић – *Војна организација Србије с критичким прегледом војне организације старих и нових народа*, и други. Неизоставно, треба уврстити и ауторе као што су: Паја Путник – *Мисли о војној организацији Србије*; Јован Анђелковић – *Појмови из ратоводства и Белешке из војне историје*; Јован Драгашевић – *Војничка речитост*; Настас Петровић – *О рату и ратном праву*; Димитрије Ђурић – *Стратегија – тактика војевања и Основна тактика три рода војске*; Станојло Стокић – *Рат и ратовање и Војна историја*; Светозар Марковић – *Србија на истоку*; Радомир Путник – *Служба Ђенералштаба*, и други. Према хронологији, следе: Коста Поповић – *Стратегија*; Псеудо – *Мускетић – Озбиљна реч у своје време о нашој војсци*; Стојан Новаковић – *Стара српска војска*; Димитрије Цинцар-Марковић – *Историја ратне вештине и Размишљања о нашој војсци*; Милош Васић – *Основи стратегије*; Сава Витас – *Официр у друштву*; Вукоман Арачић – *Ђенералштабна служба ратног доба*; Радован Милетић – *Командовање*; Драгутин Милутиновић – *Историја ратне вештине*; Светозар Нешић – *Стратегија и Основе (елементи) стратегије*; Сава Грујић – *Прилог за историју српско-турског рата 1876. године*; Милош Васић – *Из области вештине ратовања*; Јован Дамњановић – *Историјско развиће уређења нашег Ђенералштаба са главним основима уређења наше војске*; Петар Мишић – *Стратегија*, Никола Илић – *Организација и устројство народне војске и О командовању*; Петар Бојовић – *Упут за обуку регрута у ратној служби и Васпитање војника*; Живојин Р. Мишић – *Стратегија – вештина ратовања*; Гојко Павловић – *Рат и право*; Павле Јуришић-Штурм – *Војничка читанка*; Новица Ковачевић-Граовски – *Ратни обичаји на копну*; Арсеније Шиљаковић – *Дух српског војника*; Милош Васић – *Војска и политика*; Тихомир Комненовић – *Стратегија*, и Јанићије Денић – *Етика рата*.

Идеје и мисли наведених аутора могу умногоме допринети културном преображају целокупног старешинског састава у Војсци Југославије.

Закључак

Културни преображај једног народа је веома широка културолошка категорија. У оквиру ње, неопходан је и садржај који се непосредно односи на војску, односно на њен официрски састав. То не сме да буде схваћено ни уско, ни формалистички, као некакав интелектуални шематизам или крута културолошка (андрагошка) догма, већ треба да буде оригинална творевина у оквиру духовне надградње читавог нашег народа и његове војске. У том случају, нови „културни образац“ за официра у Војсци Југославије морао би да буде само ужи (изведени) појам једне шире културолошке категорије, сачињен од већег броја саставних елемената који произилазе из наше националне историје,

политике, права, етике, естетике, филозофије, војничке традиције и свих других сегмената националне духовне свести српског и црногорског народа.¹⁶

У нашој историји ретки су покушаји да се спроведе озбиљнији културни преображај читавог српског и црногорског народа (Доситеј Обрадовић, Светозар Марковић, Његош, Богдан Поповић и други). У садашњим условима у таквом подухвату, на пример у Војсци Југославије, један од почетних корака свакако је проучавање античке и друге класичне војне литературе.

Да би човек владао собом, говорили су стари Грци, потребно му је неко мерило вредности према којем би све своје прохтеве и тежње одмеравао и ценио: „Човек је мера вредности“, каже Протагора, „Познај себе самог“, учи нас Сократ, али да би се нашло то поуздано мерило и у нашим садашњим условима морају се узети у обзир сви елементи целокупне наше војничке традиције и културе. Јер, не треба занемарити чињеницу да од просвећености сваког нашег официра у ВЈ зависи да ли ће његова установа бити правилно прихваћена и употребљена (примењена) у постојећој друштвеној стварности или ће се временом дезорганизовати.

Ако је Монтескје (у свом делу *О духу закона*) налазио непролазне идеале који треба да остану звезде водиље (Полибијева теорија о подели власти) и у савременој људској цивилизацији, а мудри Конфучије могао да каже пола миленијума пре нове ере: „Нисам се учен родио, волим старину и настојим да је проучим“, ¹⁷ најрационалније је да и официри Војске Југославије у садашњим, веома сложеним друштвеним условима потраже примере у нашој националној војној историји према којима би могле да се управљају и на које би могле да се угледају наше садашње и будуће војничке генерације. Зато је порука једног класичног европског филозофа (Фихте) увек употребљива: „Самог себе, независно од свега, помоћу самог себе, учини нечим“. ¹⁸

Фонд библиотечких јединица из области класичне теорије ратне вештине и опште и националне историје наших народа, који је понуђен у овом спису, чини се преобиман и преширок. Међутим, да би се општи образовни и војностручни лик официра у Војсци Југославије подигао на неопходан (виши) интелектуални ниво први корак на том путу, ван сваке сумње, треба да буде учење, односно индивидуално проучавање оригиналних дела класичне војне литературе и друге националне и светске културне баштине.

¹⁶ Изразити пример великог културног преображаја у политичкој историји Европе јесте културолошки модел који су израдили стари француски хуманисти (тзв. енциклопедисти) и моралисти, идејни творци Француске буржоаске револуције: Дидро, Даламбер, Холбах, Хелвеције, Русо, Монтескије, Волтер и други. Они су преузели од античких филозофа познату идеју да не треба живети бесмислено, већ да постоји вештина живљења, коју треба научити. Стари хуманизам је тежио подизању образовања појединца на што виши ниво, што је за садашње услове у друштву и Војсци Југославије веома инспиративно.

¹⁷ Енциклопедијски лексикон филозофије, исто.

¹⁸ *Савремена филозофија*, ИП „Рад“, Београд, 1970.